

Les millors obres de les lletres gironines (96)

Les fronteres en el món modern no es veuen, fora de les fites i, ara, al món contemporani, esdevenen murs i filferrades, i fa només tres segles eren vistes com elements estrany, com la Cort o la capital i, de mica en mica, lleis i normes i controls, notaris i jutges, funcionaris i militars, les van anar fixant i a partir de la gran Guerra serà un fet contundent que marcarà la vida dels qui fins aleshores no les consideraven un obstacle. Joan Pere Cerdà prengué el gentilici cerdà com a nom de guerra i el convertí en el cognom, Antoni Cayrol real o Jordi Pere Cerdà escriptor, esdevé un portaveu de la Cerdanya.

Xevi Planas li feu una entrevsita a la *Revista de Girona* (1992) i el qualificà encertadament, i li manllevem el títol, de «La veu de la Cerdanya». Li demana, essent de Sallagosa, la capital de l'Alta Cerdanya, fins a quin punt creu que hi ha una unitat entre l'Alta i la Baixa Cerdanya. La resposta és un enfilall de records: «La població ha respost amb història per una mena de treball de cada dia que, d'una certa manera, negava la història. Tot el que ha estat pragmatisme s'ha fet sense tenir compte d'aqueix tall que s'havia fet. El meu pare sempre em deia que el meu avi i el meu rebesavi anaven a cercar les borrombes de les ovelles a Ripoll. Els casament s'han fet sempre d'una banda i de l'altra. Abans de la guerra del 36, tothom es trobava el diumenge a Puigcerdà, que era el firal on mercadejava tota la Cerdanya.»

En un llibre recent, *Cerdanya cap on vas?* l'historiador Alfred Pérez-Bastardas, editor de *Querol*, recull els articles que hi publicà i valora la riquesa cultural de la comarca i el conjunt rellevant d'iniciatives, sovint poc valorades des dels mitjans barcelonins. Qui penetra més a l'univers pirinenc de la comarca és Josep Marqués Meseguer en l'estudi que dedicà al poeta, *L'obra literària de J. P. Cerdà: una mirada geocrítica*, ben estudiant també per altres crítics com Àlex Susanna o Albert Manent.

Els paper de la geografia

Joan Peytaví al pròleg d'aquesta obra diu: «Marqués ens ensenya com Cerdà és un món literari que descriu el 'seu' país i els 'seus' homes com ningú ho ha fet abans. Diu com Cerdà obsequia aquest món com una revelació a tots, com facilita l'aproximació i la connexió a les terres de l'altiplà: cada individu hi podrà sentir el batec del propi món en una cosmografia personal, que no deixa de ser peculiar.»

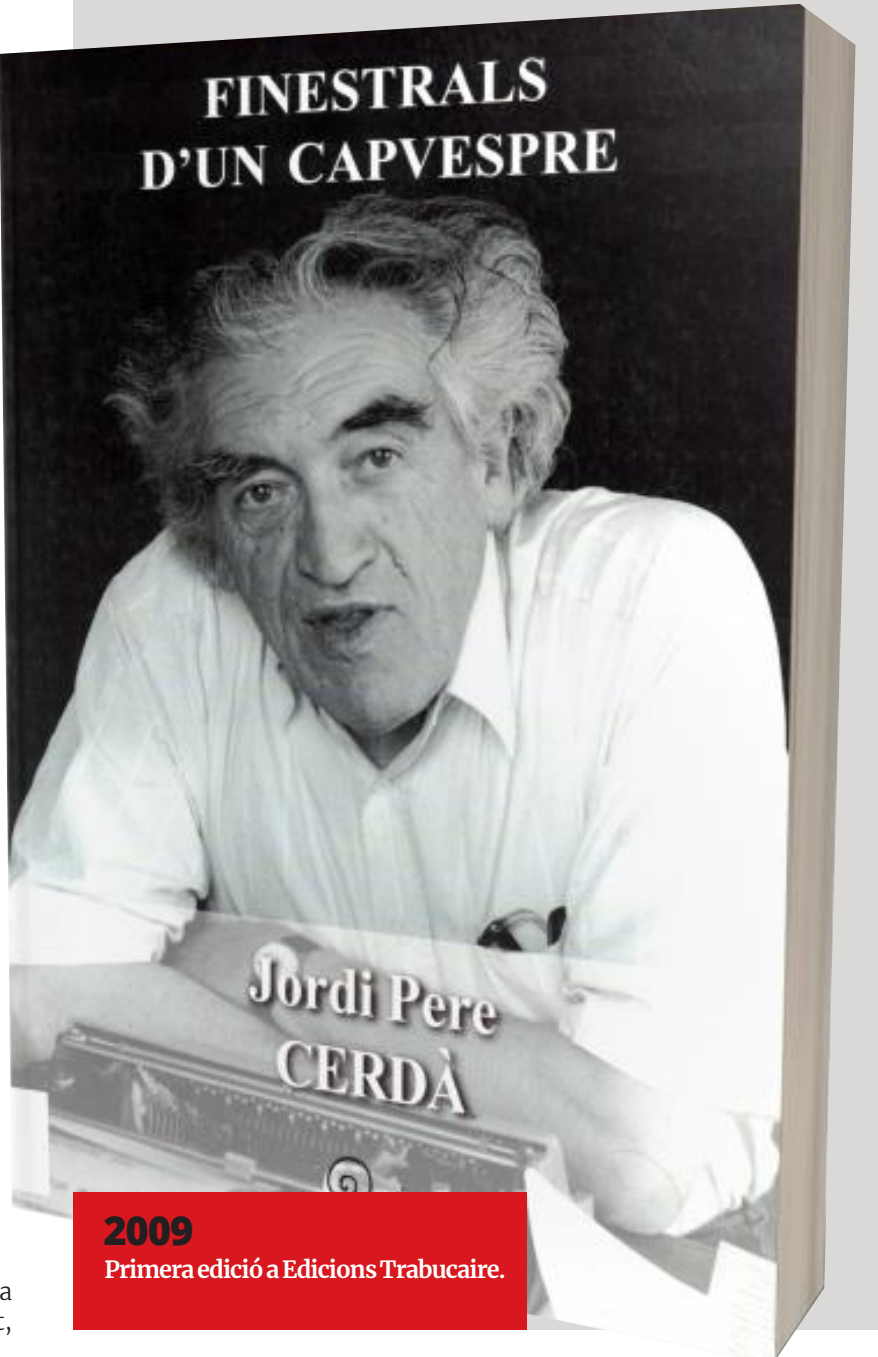
La geografia marcà la vida i l'obra de Cerdà, Marqués en aquest brillant estudi sobre l'escriptor ho analitza finalment: «En una regió de frontera com la Cerdanya, la transculturalitat ens condueix a considerar igualment el caràcter transterritorial de l'obra de Cerdà. És evident que aquesta s'emmarca en la Catalunya del Nord i, més concretament,

Finestrals d'un capvespre

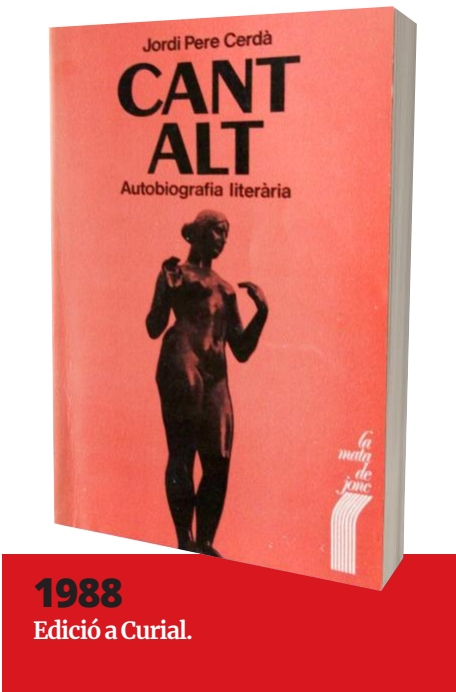
Els escriptors escriuen sobre ells, la seva obra, la seva vida, relacions i amics, feines i editors. Jordi Pere Cerdà ho fa, entre altres llibres seus, a «Cant Alt» i a «Finestrals d'un capvespre». Entremig, poemes i teatre, articles i textos diversos. Una obra tanmateix poc coneguda però ben suggestiva.

Jordi Pere Cerdà, la veu de la Cerdanya

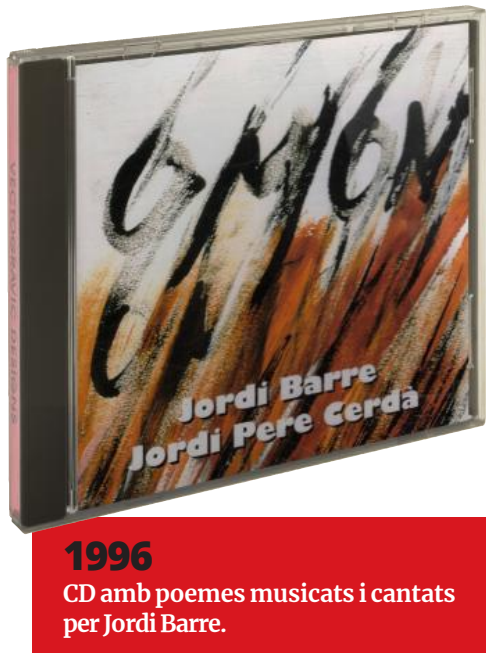
Josep Maria Figueres

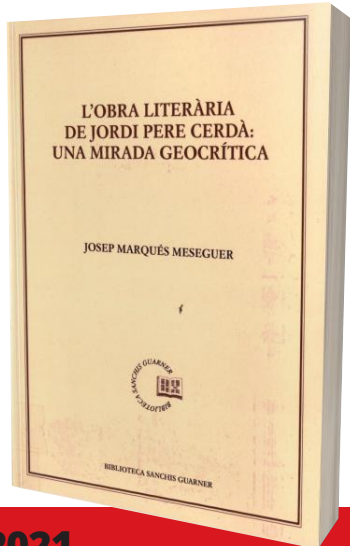
2009
Primera edició a Edicions Trabucaire.

1988
Edició a Curial.

1996
CD amb poemes musicats i cantats per Jordi Barre.

2021
Estudi de Josep Marqués sobre l'obra de Cerdà.

en l'Alta Cerdanya. Tanmateix, l'autor sempre albira una obertura possible que el connecta amb un altre, el qual, sovint, esdevé un element exògen o estranger d'acord amb el context històric i polític que condiciona la vida d'Antoni Cayrol. Així, Cerdà canta una Cerdanya entera, tot enfrontant-se des de la població natal de Sallagosa a una frontera hermètica que durant nombrosos anys el separà de municipis veïns com Llívia o Puigcerdà.»

Teatre, poesia, música

A la seva autobiografia literària el 1988 exposa fets i opinions i explica els orígens de la seva obra. Així, el teatre que escriu és sobre aspectes genèrics, com *El sol de la ginesta*, la revalorització de la llengua, mentre prosa i poesia, en un gruix ideològic notable, és la defensa i valorització d'una comarca i ho fa amb llibres, recitals i altres accions.

Per exemple el 1996 s'enregistrà el concert *O Món* als Estivales de Perpinyà, amb poemes seus que musicà Jordi Barré i comptà amb el Conjunt Orchestral Perpinyà Llenguadoc-Rosselló i el conjunt Polifònic de Perpinyà i diversos solistes entre els quals el mateix Jordi Barre. L'obra, pulcrament editada en un CD, de molt bon escoltar, ens és un exemple, de sentit i lèxic, de Cerdà: «O Món t'escolto i m'assajo a comprendre't; ganyides tot girant, com el plany rovellat d'un rodet de molí quan l'abasta el doll majestuós d'una aigua sobirana.»

«L'any 1965, quan vaig comprar la llibreria, l'essencial de la meua obra escrita ja era fet. Ja sé que és curta. El teatre havia aparegut entre 1950 i 1957, es va acabar per falta d'actors; les contalles i el folklore el 1959: la poesia, igualment. Josep Maria de Casacuberta la tenia a les mans el 1963 per revisar-la, i sortirà l'any 1966 després d'una batalla llarga, sense pietat, amb el seu corrector gramatical, home reconegut: Eduard Artells. El gramàtic és sempre l'enemic primer de l'imaginari que fabrica el poeta; n'és l'enemic inefable car n'és, al mateix temps, el primer lector, té la lectura com a aliment.

A partir del setanta-dos m'ho veia perdut. Els joves de 68 ignoraven i desconeixien el meu treball intel·lectual, només van veure el moscovita amagat que calia abatre. Els homes d'extracció dretana que s'havien lligat amb nosaltres i que havien permès la creació del GREC no podien resistir l'empenta nacionalista global que ens portava el moviment dels joves; les banderes de l'esquerranisme concretaven l'amalgama i la confusió. Vaig reduir el meu rol a prendre la direcció de la revista i vaig posar endavant un almanac obert a una vulgarització de l'oralitat encara viva dins del poble. Va ser el trampolí d'una inesperada col·laboració, l'inici d'uns treballs que revelaran, en pocs anys, tota una sèrie d'escriptors, alguns de ben conseqüents. Cal llegir i reflexionar sobre el que es diu a l'almanac del 1976, 77 i 78. Aqueix costat didàctic d'una reconstrucció social de cara a l'escrit no va ser mai entesa pels ajudants universitaris que el Principat va portar aquells anys a Rosselló, sinó que van veure en el GREC un fre per al nivell més avesat al maneigament teòric i polític que ells havien aconseguit a la mort de Franco. Tenia la il·lusió de conservar la revista fins a poder homenatjar el nostre més bon poeta, Josep Sebastià Pons, als quinze anys de la seva desaparició. He de con-

Un fragment d'Activisme cultural catalanista en temps difícils

Aquest fragment memorialístic exposa les relacions entre el nord i el sud de Catalunya, un país mutilat per un tractat que feu una monarquia que maltractà al·lo que havia d'estimar: la terra i els ciutadans (súbdits sense opinió tanmateix) i d'aquest mal plora, segles després, la criatura quan els malentesos provoquen distanciaments que perduren.

venir que aquells cinc anys al capdavant de la revista van donar-me fruïcions: la descoberta de talents, el maneigament compartit amb el material lingüístic i amb esperits de valor a qui faltava, només, l'accés als fulls d'una revista. Desgraciadament, reconstruir sobre un desert, sense tenir al davant nostre gaire exemples de tradició, d'un passat mal conegut, demana temps i paciència. Demana molt més encara: demana diners!

L'any 1979 el GREC havia esgotat els diners per a la revista, havien fet falta per a la Univer-sitat Catalana d'Estiu. Barcelona se n'havia

servit per a la seva pròpia lluita contra els residus del franquisme. La revista havia esgotat els lectors. Va desaparèixer amb un silenci i una satisfacció que vaig judicar complets sinó inconscients. Havia proposat a Josep M. de Casacuberta de cedir la Librairie de Catalogne, la meua llibreria, als serveis barcelonins addictes. Només hi entraven un vint o un trenta per cent dels que es deien catalanistes. La dreta rossellonesa, l'esquerra catalana -quasi tots els joves eixits del maig del 68- hi van veure com una mena d'enemic instal·lat en el cor de Perpinyà, llavors que ells ja havien creat dues o tres llibreries de català pel seu propi geni. Els serveis addictes de Barcelona, sempre obedi-ents i tan de mira'm i no em toquis, segons he sabut, van trobar que la meua llibreria mancava de punxes, era massa esquifida per a la representativitat que ells desitjaven. Jo era un home malalt, responsable d'una família i bas-tant fragilitzat. La duana m'havia vingut a fer registres a casa i tot, amb les conseqüències habituals de qui maneja el frau. No era cap ació de rutina i sistemàtica, era una denúncia. Els altres venedors de llibres catalans no en van ser objecte, que jo sàpiga. Allò va fer que em discutís amb certs caps sobre els drets particulars que té el llibre i l'escrit. Vaig vendre la llibreria. Vaig sentir-me fet un repropí.

Suposo que les dues pàgines que acabo d'escriure havien d'ésser dites. Les he fetes tan lleugeres com he pogut, com si fossin un vet en filigrana a sobre de les dues dècades que van de l'any seixanta al vuitanta. Tenia un jardí petitet a Cerdanya i vaig pensar que l'hora de seguir els consells del gran Voltaire també podia valer per a mi. La meua dona hi estava d'acord. Al final, les eines que demana la terra són les mateixes per tothom: un full, una ploma, i camp lliure per destravar-hi la cavalleria des-ferrmada dels pensaments.»

Antoni Cayrol és Jordi Pere Cerdà

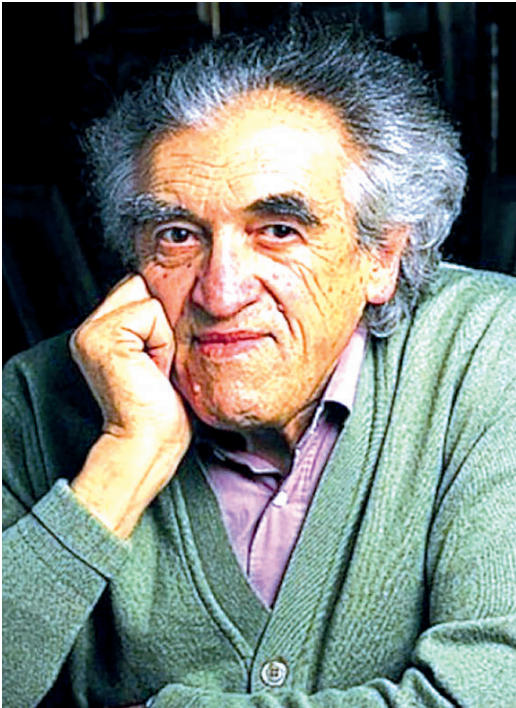
L'escriptor Antoni Cayrol (Sallagosa, 1920 - Perpinyà, 2011) usarà el pseudònim de Jordi Pere Cerdà en la seva obra i vida pública i fins hom creurà que és el seu nom real.. Treballà la poesia, la narrativa i el teatre i destacà també per la seva alta sensibilitat en la defensa i promoció de la cultura catalana a Catalunya del Nord promovent iniciatives i activitats diverses. La seva labor com a llibreter a Perpinyà, on s'havia establert el 1960, fou coneguda així com la direcció de revistes com *Sant Joan i Barres* i les múltiples col·laboracions a la premsa, entre les que destaquen la difusió del fet català a França amb les seves col·laboracions a *Les Lettres Françaises* i en números monogràfics de la revista *Europe* (1958, 1967 i 1971).

Com a poeta publicà inicialment els anys quaranta a la revista *Tramuntane*. Publicà poesia: *Ocells per a Cristòfor* (1961), *La guatlla i la garba* (1951), *Tota llengua fa foc* (1954) i un bon estol de títols que recopilà a *Obra poètica* (1966) i a *Poesia completa* (1966,

1989). El 2003 publicà les versions bilingües en català i francès *Paraula fonda* (1998) i *Suite cerdana* (2003).

Teatralment esmentem *4 sainets* (1941), *Angeleta* (1952), *La set de la terra* (1956), *Quatre dones i el sol* (1964,1993), *El sol de les ginestes* (1956) i *El dia neix per a tothom* al volum *Obra teatral* que va aplegar la Fundació Jaume I el 1980. Moltes obres seves teatrals i poètiques les ha publicat en francès. També antologies, que traduí ell mateix, com *El vent del sud* (2021).

Quant a la prosa, escriví de prosa poètica *Dietari de l'alba* (1988), el llibre de narracions *Col·locació de personatges en un jardí tancat* (1984 i 1993, premi Crítica Serra d'Or 1985) i *La dona d'aigua de Lanós* (2001). Amb la novel·la *Passos estrets per terres altes* (1998), que presenta la Cerdanya del segle XIX i a l'epíleg fixa la pròpia poètica narrativa, obtingué el Premi Nacional de literatura (1999) i els llibres memorialístics *El món de Jordi-Pere Cerdà* (1970), *Cant alt: au-*

tobiografia literària (1980) i *Finestrals d'un capvespre*. A la Cerdanya dedicà llibres de poesia, prosa, recopilació de materials amb títols com *Suite cerdana* (2000) o *Contalles de Cerdanya* (1961), recull de contes i llegendes amb tres edicions.

Va obtenir diversos premis i reconeixements com el Crítica Serra d'Or (1985), per *Col·locació de personatges en un jardí tancat*, la Creu de Sant Jordi (1986), el Premi de Literatura de la Generalitat (1989) per *Poesia Completa*, el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes (1995), el Premi Nacional de Literatura de la Generalitat de Catalunya (1999) per *Passos estrets per terres altes*. Se li dedicà un col·loqui, el 2001 a Osseja-Llívia que publicà l'Abadia de Montserrat. Donà el seu fons documental a la Biblioteca Nacional de Catalunya.